

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING AXBOROT SAVODXONLIGINI
OSHIRISH OMILLARI****Karshiboyeva Ozodaxon Soliyevna***Boyovut tumani 54-sonli maktab boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi***Mansurova Dilbar Egamnazarovna***Boyovut tumani 54-sonli maktab boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi***To'raqulova Kamola Bobokulovna***Boyovut tumani 54-sonli maktab boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining axborot savodxonligini rivojlantirishning ayrim metodik masalalari yoritib berilgan. Bugungi globallashuv davrida axborot madaniyati sohasida vujudga kelayotgan dolzarb muammolar xususan dunyoning ayrim mintaqalarida toboro kuchayib ildiz otib borayotgan ma'naviy inqiroz xavfi o'quvchilarda axborot tahdididan asrash ular orasida mutolaa madaniyatining rivojlantirish masalalari hamda ta'lim tizimida yangi axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanib dars jarayonini tashkil qilishda xorijiy tajribalar batafsil bayon qilingan. Shuningdek boshlang'ich sinflarda axborot savodxonligini rivojlantirish omillariga ham batafsil to'xtalib o'tilgan.*

Kalit so'zlar: *Savodxonlik, boshlang'ich ta'lim, axborot kommunikatsiya texnologiyalari, ijtimoiy tarmoqlar, axborot, media, axborotlashtirish, axborot madaniyati.*

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 5 noyabrdagi "Raqamli

O'zbekiston - 2030 strategiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi PF-6079-son farmonida asosida ta'lim jarayonida axborot texnologiyalarni qo'llash yuzasidan qator vazifalarni belgilab beradi. Axborot texnologiyalari jamiyat tuzilmasining shu qadar ajralmas qismiga aylanib ulgurdi, endi u shunchaki texnologik jarayon emas, aksincha, ijtimoiy jarayonga aylanib bormoqda. Davlatning iqtisodiy qudrati, xalqaro nufuzi, demokratik institutning rivoji darajasi axborot texnologiyalarning tadqiqotiga bog'liq bo'lib bormoqda. Axborot insoniyatning nixoyatda muhim va cheksiz resursiga aylandi. Bu esa qaysi sohaga bo'lishidan qat'iy nazar, internetning milliy sigmentida o'z axborotlarimizni tobora ko'paytirib borishni taqozo etadi. O'qitish va o'rganish jarayonida Internettexnologiyalariga katta o'rin ajratilmoqda. Bunday texnologiyalar ta'lim jarayoniga ko'maklashib, o'qitish dasturlari, o'quv qo'llanmalari, elektron darsliklar va jurnallardan foydalanish imkoniyatini yaratmoqda, bu esa o'z navbatida foydalanuvchilarga ilmiy maktab ishlarini ta'minlamoqda. O'quvchilarni internetdan olayotgan axborotlariga tanqidiy yondoshish va uning foydali manbalari asosida o'z duyoqarashini kengaytirish, g'arazli manbalar asosida o'z dunyoqarashini kengaytirish, g'arazli ma'lumotlarni inkor eta bilish g'oyat muhimdir. Boshlang'ich sinflar o'quvchilari uchun turli didaktik materiallar to'planidan foydalanib, ko'rgazmali-mashq, nazorat-mashqlari va test sinovlari modullari kiritilgan aralash kompyuter dasturlarini tayyorlash mumkin. Unga fanga oid qoidalarni joriy o'rganish va umumlashtirilgan takrorlash uchun uchta variantlarda berilgan grammatika-

orfoqrafik mavzular bo'yicha boy va turli-tuman materiallardan foydalanish yaxshi samara beradi. Bilamizki, bugungi kunda globallashuv davrida axborotlarni tarqatish zamonaviy qiyofaga kirdi. Ta'lim sohasida ham axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish dolzarb masala hisoblanadi. Dars jarayonida zamonaviy axborot muhitini yaratish, o'quvchilarga qulay usullarda dars berish ularning bilim salohiyatini oshirish kelajakda jamiyatimizga kerakli shaxs bo'lib yetishishlariga katta hissa qo'shadi.

Mamlakatimizda ta'lim sohasida keng qamrovli ishlar olib borilmoqda ilg'or xorijiy tajribalar asosida darslarni tashkil etish, o'quvchilarga zamonaviy axborot tizimi asosida ta'lim berish shuningdek axborot madaniyatini rivojlantirish muhim sanaladi. Ta'lim tizimini modernizatsiyalashda ta'limning barcha bo'g'inlarida tobora faol qo'llanilayotgan ilg'or pedagogik texnologiyalarning turli yo'nalishi o'quvchilarning ma'naviy kuchi, qobiliyatlarini ochish uchun maqbul sharoit yaratib bermoqda. Dars mavzusiga oid multemidiya, animatsiya, grafika, diafilm va vidiofilmlardan foydalanish dars jarayonini yanada qiziqarli bo'lishiga ko'mak beradi. O'quv mashg'ulotlari davomida pedagogik jarayon o'z navbatida, o'qituvchi darsni zamonaviy tashkil etishi, takomillashtirishi o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, axborotlarni to'g'ri va asosli qidirib ularni tahlil qilishi o'quvchilarni fikrlashga va muammoli vaziyatlardan chiqishga asosiysi xulosa qilishni o'rgatadi. Axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarning nazariy, ijodiy va reflektiv tafakkuri rivojlanishiga katta ta'sir etadi. O'quvchining xotirasida u yoki bu hodisa, jarayonning obrazli ifodalanishi o'quv materialini boyitib, uning ilmiy jihatdan o'zlashtirilishiga yordam beradi. O'quv mashg'ulotlarini mavzu doirasida kompyuter texnologiyalari asosida testlarni yechish to'g'ri javobni tahlil qilishi, o'qituvchining darsni samarali hamda ta'lim sifatini yanada rivojlantirishiga o'quvchilarni zukko va ilmi bo'lishlariga zamin yaratadi. Boshlang'ich sinflarda turli fanlarni axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan asosli foydalanib dars o'tish o'quvchilarni ta'lim jarayonida ijobiy motivatsiyalar berish, darsda bajariladigan ish hajmi ham 1.5 - 2 baravarga oshirish, bilimni nazorat qilish o'quvchilarning faoliyatida izlanish, ijod qilish samaradorligini oshiradi. O'quv jarayonlarida o'quvchining berilgan vazifasini anglab olish motivini kuchaytiradi. Sinfidagi o'quvchilarning darsga faol qatnashishi ta'minlanadi. Boshlang'ich ta'limda zamonaviy axborot kommunikatsiyalarining keng joriy etilishi fan sohasida axborotlashtirishni, o'quv faoliyatini intellektuallashtirishni, integratsiya jarayonlarini chuqurlashtirishni ta'lim tizimini infratuzilmasi va uni boshqarish mexanizmlarini takomillashtirishga olib keladi. Darsni zamonaviy texnologiyalar asosida tashkil qilish bola ruhiyatiga yaqinroq bo'ladi. O'quvchilarning o'quv materiallarini o'zlashtirishga bo'lgan qiziqish, xohish va istaklarini qo'zg'atish asosida maqsadga erishish motivatsiya bo'lib, bu o'qituvchi va o'quvchilarning o'zaro ichki yaqinlashuvidir. Boshlang'ich sinfda axborot texnologiyalari asosida o'quv jarayonlarini tashkil etish o'quvchilarning kognitiv psixologiya sohasini faollashtirishga, ta'lim materiallarini muvaffaqiyatli o'rganish va aqliy rivojlanishiga xissa qo'shishi kerakligini yodda tutush kerak. Innovatsion va axborot texnologiyalarini ta'lim jarayoniga tadbiq qilishni zamonaviy axborot dunyosini rivojlanishidagi mantiqiy va zaruriy qadam deb atash mumkin. Bola axborot kommunikatsiya texnologiyalarining ma'lum bir o'quv fuksiyasini bajarishi eslab qolishiga yordam berishi kerak. Axborot texnologiyalari o'quv jarayonining yordamchi elementi bo'lishi kerak deb o'ylayman. Mamlakatimiz yoshlariga zamon talabiga mos ta'lim tarbiya berish jarayoniga yangi zamonaviy axborotkommunikatsiya

texnologiyalari tizimi va internet tarmog'i imkoniyatlarining tadbiiq etilishi o'zining ta'lim samarasini oshirish omili ekanligini allaqachonnamoyon etmoqda. Boshlang'ich sinflarda axborot madaniyatini oshirish ularning ijtimoiy tarmoqlardan axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan to'g'ri foydalanish kerakligini tushuntirish zarur hisoblanadi. Bugungi kunda internet – inson hayotining ilk bosqichidanoq uning ajralmas qismiga aylanib qolgani bois, bolalarni uning xavfidan himoyalash masalasi bugungi kunning dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi va mazkur muammo global miqyosda hal etilishi taqozo etiladi. Internet bolalar tarbiyasida o'ta muhim o'rin egallaydi. Chunki, bola tarbiyaga oid xulqatvor ko'nikmasi, hayot tamoyillarini, xatto yaxshi yoki yomonni ijtimoiy tarmoq vositalaridan olmoqda. Biroq virtual olamda ham ularni muayyan xavf-hatarlar va tahdidlar kutib turgan bo'lishi mumkin. Axborot xavfsizligi bo'yicha o'qituvchi tomonidan o'quvchilarga oddiy va tushunarli tarzda yetkazish kerak. 7-10 yoshda bolaning farqlash hissi juda faol bo'lgani bois, unga to'g'ri axborotlarni berishni nazorat qilmoq lozim. Chunki shu yoshda axborotni anglash qobiliyati shakllana boshlaydi. Ushbu yoshdagi boshlang'ich sinf o'quvchilari hisoblanib endigina o'qishni o'rgangani, qaysi saytga kirgani va qanday muammolarga duch kelishi mumkinligini oxirigacha tushunib yetmaydilar. Multfilm va rang–barangligi bilan jalb qiluvchi o'yinlarga qiziqish bo'lgani bois, bolalar ko'p hollarda shu kabi axborotlarni izlashadi. Shu sababli boshlang'ich sinf o'quvchilarining internetdan foydalanishini ota-ona o'qituvchi yoki kattalar tomonidan doimo nazorat qilinishi zarur. „Hayot vaqtlardan iborat" degan edi buyuk allomalardan biri, o'quvchilar vaqtini har xil o'yinlar bilan emas balki kitob mutolaasi, turli xil to'garaklar hamda sport mashg'ulotlari o'tkazishlarini ta'minlash bugungi kunda zarur hisoblanadi. Internet tarmog'ida tarqalayotgan va yosh avlodga ziyon yetkazishi mumkin bo'lgan axborotlarni filtrlash yoki zararli resurslarni cheklash maqsadga muvofiq bo'ladi. Internetda juda ko'p foydali, ma'rifiy va qiziqarli axborotlar mavjud bo'lib, ulardan to'g'ri va samarali foydalangan o'quvchiga turli sohalar bo'yicha bilimi oshib boradi. Kelajakda o'z kasbini tanlashga qiyinchiliklarga duch kelmaydi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida sinfdan tashqari ishlarda o'quvchilar orasida kitobxonlikni targ'ib qilish, badiiy faoliyat bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishning eng samarali yo'nalishi hisoblanadi. O'qish va ona tili, matematika va tabiatshunoslik kabi fanlar ham o'quvchilarning ijodiy salohiyatini rivojlantirish uchun juda ko'p imkoniyatlarga ega. Sport mashg'ulotlari bilan shug'ullanish esa o'quvchi yoshlarni sog'lom shaxs bo'lib yetishishlariga imkon beradi. 1-sinfda o'qish darsida elektron o'quv qo'llanmalari tayyorlab, foydalanish mumkin.

Unda so'zni tovushli-harfli tahlil qilish, so'zning bo'g'inlari tuzilishi, ba'zi orfogrammalar o'rganilishi turli qiziqarli ko'rgazmali va ovozli material berish mumkin. Yorqin rasmlar, g'aroyib, qiziqarli topshiriqlar kichik yoshdagi o'quvchilarda ona tiliga qiziqishni oshirishga yordam beradi, o'yin shaklida o'quv materialini bilan tanishish imkonini beradi, o'zini nazorat qilish va o'quv refleksiyasi uchun keng imkoniyatlar taqdim etadi. Ushbu qo'llanma bo'yicha ta'lim jarayonini differensiyalashga turli darajadagi murakkablikdagi topshiriqlarni tanlab olish yordamida erishiladi. Savodxonlikka o'qitish bo'yicha tematik rejalashtirishni ishlab chiqishda rejalashtirishga tegishli elektron mavzular va bo'limlarni kiritish mumkin.

Xulosa. Xulosa o'rnida shuni aytish lozimki, boshlang'ich sinflarda axborot savadxonligini oshirish bugungi kunning dolzarb muammolaridan biri bo'lib qolmoqda deb hisoblaymiz. Axborot istemoli madaniyati oshirish boshlang'ich sinf o'quvchilarining, turli bemani o'yinlar

shunga o'xshash saytlardan bilib bilmay kirib qolishlaridan saqlashga yordam beradi. O'zining kimligini, o'zligini bilgan inson ota-ona, ona vatan, vatanparvarlik degan muqaddas qadriyatlarning tub mohiyatini anglashga qodir bo'ladi deb o'ylaymiz.

REFERENCES:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-son Farmoni O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish KONSEPSIYASI.
2. Ona tili o'qitish metodikasi, Toshkent "NOSIR" nashriyoti 2009-yil.
3. Boymurodova G., Sattorova X. va boshqalar. O'qish. 2-sinf. O'qituvchilar uchun metodik qo'llanma - Toshkent: "Sharq", 2014.
4. Fuzailov S., Xudoyberganova M., Yo'ldosheva Sh. Ona tili. 3-sinf uchun darslik. Toshkent: "O'qituvchi", 2014.
5. Masharipova U., Umarova M., Baynazarova D., Nabiyeva M. Ona tili, sinf.
6. O'qituvchilar uchun metodik qo'llanma Toshkent: "Sharq", 2014.
7. Orif Tolib "Bolalarga adabiyotining fidoyisi" (To'plam) 2004-yil.
8. Yo'ldoshev Y. "Bolalarga bola bo'lib yozmoq bor" " O'zbekiston adabiyoti va san'ati" gazetasi. 2009 -yil. 16-noyabr.
9. G'afforova T., Nurullayeva Sh., Haydarova O. Boshlang'ich sinflar uchun ona tili va o'qishdan didaktik materiallar. - Toshkent: Ilm ziyo, 2004.
10. Shodiyeva Sh. "Boshlang'ich sinflarda so'z birikmasi va gap ustida ishlash metodikasi" BMI Samarqand-2016.